

Förbandsrapport: Totalförsvarets Skyddscentrum (SkyddC)

Rapportens syfte

Efter Pliktrådets besök på SkyddC den 7 november 2019 redovisas här de intryck som gavs vid besöket.

Det finns två anledningar till att Pliktrådet skriver rapporter. För det första underlättar en rapport att minnas alla intryck från de förband som besökts och skapar även underlag för Pliktrådets stora slutrapport. Den andra anledningen är att Pliktrådet kan erbjuda feedback till det förband som besökts.

Om ni hittar något i denna rapport som är felaktigt eller illa underbyggt går det bra att ta kontakt med Lisa Holmqvist i Pliktrådet. Detta görs lättast genom att skicka ett mejl till lisa.holmqvist@pliktradet.se. Det går också att ringa på 070-848 59 91.

Begreppslista

GU	Grundutbildning
LMA	Lokalt medinflytandeansvarig
TRM	Totalförsvarets rekryteringsmyndighet
PV-konsulent	Personalvårdskonsulent
ÖB MA	Överbefälhavarens Military Advisor
HKV PROD FPE UTB	Högkvarteret produktionsledningen förbandsproduktionsenheten utbildningsavdelningen
TOS	Taktiskt omhändertagande stridsskadad
AGU	Aldrig ge upp (ett utmanande övningsmoment)
CBRN	Chemical, Biological, Radioactive, Nuclear (kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära hot)
EOD	Explosive Ordnance Disposal (bombhantering)
NVK	Nätverk Värnpliktiga Kvinnor

Om Pliktrådet

Pliktrådet är det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspliktiga under grundutbildning. Rådet består av fem före detta värnpliktiga, där ledamöterna väljs vid den årliga Värnpliktskongressen. Pliktrådet företräder på nationell nivå samtliga värnpliktiga i Sverige och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Om rapporten

Pliktrådet tillser att detta dokument går ut till LMA/rekrythandläggare, förbandschef eller motsvarande funktion samt förtroendevalda värnpliktiga på relevant förband. LMA ansvarar i sin tur för att vidarebefordra rapporten till relevanta funktioner på förbandet och de Pliktrådet träffat under sitt besök samt till berört soldathem. Från och med att Pliktrådet skickat ut rapporten har förbandet två veckor att återkoppla på dess innehåll. Därefter gör rapporten publik genom att skickas ut brett inom Försvarmakten, andra totalförsvarsmyndigheter, riksdagens försvarsutskott, regeringskansli och media.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Inledning.....	4
Besöksprogram.....	4
Organisation	5
Rekrytering.....	5
Utbildning.....	6
Utbildning befäl.....	6
Utbildning värnpliktiga.....	6
Samarbeten	6
Ledarskap.....	7
Arbetsmiljö och säkerhet.....	7
Hälsa	7
Psykisk hälsa.....	7
Fysisk hälsa.....	7
Materiel.....	8
Attityder.....	9
Skyldigheter & rättigheter	9
Boende	9
Fritid	9
Uppehållsrum.....	9
Soldathemmet	9
Information och mönstring.....	10
Befattningsinformation.....	10
Medinflytande	10
Diskussion	11
Avslutning	12

Sammanfattning

De värnpliktiga på SkyddC uppger att det råder mycket god stämning mellan värnpliktiga och anställda samt värnpliktiga emellan. Alla uppger sig trivas och känner sig trygga med sina befäl. Förbundet visar på stort intresse för de värnpliktiga och deras utbildning. De värnpliktiga uttrycker dock att de känner av att de är första året; kommunikationen mellan befälen brister och det har uppstått irritation i avsaknad av funktionsdugligt materiel.

SkyddC är ett litet GU-förband, vilket gör att de har små resurser och saknar många tjänster som ett GU-förband normalt kan erbjuda. Det mest påtagliga är att förbundet saknar både LMA och rekrytthandläggare, något som tydligt gått ut över medinflytandet på förbundet. Inga utbildningar för de förtroendevalda har genomförts och kompaniet har inga utsedda skyddsassistenter. Bortsett från medinflytandet är det mest oroande att Förvarshälsan i Umeå inte har någon psykolog.

Inledning

Plikträdet fick ett positivt bemötande under besöket på SkyddC och fick en positiv bild av förbundet. SkyddC är ett mycket litet förband med få värnpliktiga och har därför inte alla befattningar och förutsättningar som kanske normalt sätt finns på ett grundutbildningskompani. Men det är tydligt att det finns ett engagemang för de värnpliktiga och grundutbildningen.

Besöksprogram

Dagen följde schemat nedan:

d. SkyddC program

2019-11-07

Tid	Omfattning	Ansvarig	Var	Anmärkning
0800 - 0900	Presentation av SkyddC organisation	SC	Ubåten	Deltagare från SkyddC C SkyddC, Regfv, SC, C G3, C 1. CBRN-komp, förevisningsansvariga ur FunkE samt Mj Sandin
0900	Kaffe		Stabshuset	
0915-0945	Samtal med C SkyddC	C SkyddC	C SkyddC rum	
0945-1500	Besök i GU pågående verksamhet	1.CBRN komp	By Kaptenen/ övn terräng	
1500-1600	Slutgenomgång/ utvärdering	G3	Ubåten	

Under besöket på Totalförsvarets skyddscentrum fick Plikträdet träffa:

Stabschef Major Lars Karlsson
C SkyddC Överste Stefan Jansson
Plutonchef Översergeant Sten Söderberg
Soldathemsföreståndare
Försvårshälsan (sjuksköterska och sjukgymnast)
Förtroendevalda
Värnpliktiga

Organisation

SkyddC är Försvårsmaktens kunskapscenter i området CBRN-hot och- händelser. Huvudgrupperingen finns i Umeå men de har även en EOD-grupp i Boden, som till stor del stödjer Polisen. Utöver Boden finns kunskap utspridd i Mälardalen.

SkyddC har 200 anställda. 1. CBRN kompaniet har grundutbildningen och utbildar idag en pluton med 11-månadersrekryter, CBRN befäl, CBRN soldater och CBRN gruppbefäl. SkyddC hade 45 inryckande värnpliktiga, idag är de 43 värnpliktiga som genomför utbildningen varav cirka hälften är tjejer. Plutonen har tio plutonsbefäl och instruktörer. Plutonledningen uttrycker att det fungerar bra och ser ingen oro för överbelastning i och med nästa års inryck på 75 värnpliktiga. C SkyddC och plutonchefen berättar att förbandet har tagit höjd för den ökningen baserat på de resurser de har.

Rekrytering

C SkyddC, Stefan Jansson berättar att när han tillträdde som chef på SkyddC så fanns det inte riktigt någon plan för personalförsörjning. SkyddC är ett förband med spetskompetenser, något som är både till en för- och nackdel när det kommer till rekrytering. Återinförandet av värnplikt blir därav naturligt mycket positivt och gör det lättare för förbandet att rekrytera. Detta bidrar i sin tur till att förbandet som helhet är mycket positivt inställt till värnplikten, något som märks av på stämningen.

C SkyddC berättar för Plikträdet att den beställning av värnpliktiga som man gjort matchar bra med det utfall man också fått. Samtliga värnpliktiga som kommer till förbandet måste som lägst ha tre 6:or vid mönstringen. Detta är ett högt krav och översten tror att det är därför man har fått så många kvinnor.

Värnplikten blir också viktig utifrån perspektivet att soldater med CBRN kompetens behövs i hela Sverige och de som utbildas här kan sedan krigsplaceras geografiskt utspritt, såsom till sina hemorter. Men det ger dem även en större bredd av individer vid mönstring. Tidigare var det individer som hade en koppling till området som sökte sig till förbandet, samt väldigt intresserade och motiverade människor. Men det har inte alltid inte betytt att de har nått upp till ställda krav. För SkyddC och totalförsvaret är värnplikten alltså ett väldigt viktigt verktyg.

Utbildning

Utbildning befäl

Plutonslaget sattes ihop långt innan inryck och består av många erfarna befäl blandat med några nya. Tillsammans utbildar de varandra i deras respektive ansvarsområden, som exempelvis TOS och närkamp. Befälslaget fick under våren 2019 hålla i kombattantutbildningen för förbandets civilanställda, för att pröva sina kunskaper och för att tillsammans utveckla sitt ledarskap. Detta tycker Pliktrådet låter som en bra lösning. Vad vi förstod på befälen var detta ett uppskattat och fungerande koncept.

Eftersom förbandet saknar en psykolog så kommer psykologen från Boden ner till Umeå innan inryck och håller i en kurs för befäl och Försvarshälsan. Pliktrådet tycker att denna typ av utbildning är bra och bör genomföras med befäl, oavsett om förbandet har en psykolog eller inte. Det är önskvärt att en utbildning likt denna innehåller information om psykisk hälsa, kamrathjälp samt stress. Pliktrådet anser, i och med ökningen av värnpliktiga, att det är nödvändigt med en psykolog på plats i Umeå.

Utbildning värnpliktiga

Informationshelg hålls en månad innan inryck och då får de värnpliktiga ut ryggsäck, kängor och sulor för de som vet med sig från början att de kommer behöva det, samt träningstips från sjukgymnasten. Detta är mycket positivt och förbandet visar på flexibilitet och en vilja att skapa så bra förutsättningar som möjligt för de värnpliktiga.

De värnpliktiga börjar med en inryckvecka och därefter påbörjas grundutbildningen. Idag är grundutbildningen flexibel, det vill säga att alla förband inte behöver göra alla moment i samma ordning och på samma sätt. Detta är något som PC Söderberg ser som mycket positivt och det underlättar mycket i upplägget av utbildningen. Grundutbildningsmånaderna avslutas med AGU och efter AGU så delas plutonen in i sina utbildningstäter. Alla får en grundläggande utbildning i CBR och sedan fördjupar de sig inom respektive befattning.

Vid Pliktrådets besök fördjupade sig de värnpliktiga i sina respektive befattningar. Under v.13–14 ska två av täterna gå högvakt, slutövningen för samma täter ligger v. 18–19. CBRN befälen har en lite annorlunda utbildningsrytm, där de gör bland annat praktik i Enköping senare i sin utbildning.

Samarbeten

Förbandet berättar att de har ett mycket gott samarbete med Umeå universitet. Det är jättekul att höra och Pliktrådet hoppas på att det förblir ett gott samarbete och att det utvecklas i största möjliga mån.

Ledarskap

Då SkyddC bland annat utbildar rådgivare till bataljonsledningar är ledarskap något förbandet arbetar aktivt med som särskilt prioriterat. De som utbildas på SkyddC behöver självförtroende och måste få växa under sin utbildning. Detta ställer extra krav på befäl och officerares ledarskap vid förbandet. En viktig pusselbit i värnpliktsutbildningen på kompaniet är Sten Söderberg som är tillsatt som plutonchef. Han lyfts fram för att besitta stor ledarskapskompetens och vara tydlig i sitt eget ledarskap.

Arbetsmiljö och säkerhet

Hälsa

Psykisk hälsa

Pliktrådet fick träffa en sjuksköterska och en sjukgymnast från Försvvarshälsan. Hälsan består av fyra personer som täcker tre tjänster: sjukgymnast, sjuksköterska och läkare. Man har på förbandet inte tillgång till psykolog. Behöver man sådan hjälp sker det över telefon med psykologen på I 19 i Boden. Detta upplever Pliktrådet som mycket problematiskt. Det är positivt att man kan samarbeta med Försvvarshälsan i Boden men det är ingen hållbar lösning.

Pliktrådet informerade vid besöket om ett av värnpliktsrörelsens fokusområden: psykisk hälsa. Värnpliktsrörelsen önskar en centralt styrd utbildning i kamrathjälp, självhjälp och psykisk hälsa, som alla befäl på samtliga förband ska genomföra. Pliktrådets medskick till förbandet är att öppet prata om psykisk ohälsa, vara tydlig med att det går att söka hjälp för på samma sätt som för en fysisk skada. C SkyddC håller med om att detta är någonting som man borde arbeta mer med. Han menar att en central utbildning behövs om psykisk hälsa, för chefer på alla nivåer och för soldater, för att skapa förståelse för detta i myndigheten och verksamheten.

Fysisk hälsa

Sjukgymnasten var med på infohelgen och pratade om fysisk hälsa. Hälsan hade även en kortare utbildning med plutonsbefälen inför inryck. Vid det tillfället kom också psykologen från Boden ner och hade en kortare kurs med befäl och hälsan. Strax efter inryck träffade hälsan de värnpliktiga och berättade vilka de är och var de finns. Sjukgymnasten var även med under multitesterna den första veckan för att genomföra knätester.

Under introhelgen fick de värnpliktiga, som tidigare nämnt, ut skor och lite materiel. Det, tillsammans med tillgång till sulor som kompaniet har bidragit med, har resulterat i färre fot- och knärelaterade skador. Försvvarshälsan vill också tydliggöra att infohelgen är mycket bra för de värnpliktiga.

Vanligaste skadorna över lag är annars just fötter, rygg och brösttrygg för mindre killar och tjejer, vilket framförallt beror på ryggsäcken. Pliktrådet frågar om det är något materiel som bidrar till fler skador än något annat. Försvvarshälsan svarar känga 90 och skyddsvästen (skyddsvästen framförallt för kortare individer).

Vid skador finns det möjlighet till rehabilitering, på plats hos sjukgymnasten. Om skorna inte fungerar trots ilägg så finns det möjlighet att få ortopediska skoinlägg. Försvarshälsan är dock tydliga med att man hellre hade sett ett alternativ till känga 90.

De värnpliktiga får inte TBE-vaccin men det diskuteras, då det har visat sig att TBE-bärande fästingar rör sig norrut. Sjuksköterskan påpekade också att de som tar anställning efter grundutbildningen kanske kommer att ta anställning längre söderut. Om man då har vaccinerat alla värnpliktiga så kan man vara säker på att alla som tar anställning efter värnplikten, oavsett var de gjort sin plikt, är vaccinerade.

De har en ny belastningsstege för i år som fungerar bra; de har haft förhållandevis få skador på plutonen. De hade gjort en miss vilket var garnisonsmästerskapen, där några blev tillfälligt överbelastade. Sjukgymnasten var dock tydlig med att det bara var tillfälliga överbelastningar samt att det var ett undantag. Alla värnpliktiga har gymförbud under de första 6–8 veckorna för att det ska vara lättare att kontrollera belastningen de utsätts för.

Försvarshälsan önskar att en representant från Försvarshälsan från alla förband bör få följa med på GU-konferensen. Försvarshälsan önskar också återkoppling från GU-konferensen, eftersom de också är berörda av frågorna som diskuteras där. Plikträdet tycker att det låter som ett rimligt förslag och hoppas att Försvarshälsan driver frågan via förbanden mot HKV.

Materiel

På materielkortet finns inte kompass och spade, vilket stör i utbildningen och SkyddC menar att det är två saker som måste finnas med på materielkortet. På GU-plutonen så använder man sig av ok:et och inte av stridsvästen, vilket Plikträdet tycker är bra eftersom ok:et är mer anpassningsbart, passar fler och bidrar till färre skador.

Plutonchefen berättar att de värnpliktiga önskar mindre storlekar på handskarna samt en mössa för fysträning.

Plutonchefen skattar de tre viktigaste sakerna gällande materiel som måste åtgärdas så snabbt som möjligt:

1. ”Det sämsta vi har är känga 90”.
2. Det är katastrof att man inte får sulor utan att detta är något som förbandet tvingas att köpa.
3. Att spade och kompass inte finns med på utrustningskortet för den enskilde soldaten.

Plutonchefen berättar också att plutonen inte har det plutonsmateriel som man behöver och har beställt; de saknar saker såsom spett, spadar, tält osv. Detta har man på kompaniet försökt lösa så gott det går, men alla lösningar är provisoriska. Kompaniet gör så gott de kan för att få ihop det materiel som utbildningen kräver, men det är tydligt att SkyddC har ont om materiel och utrustning och det är ett problem som kommer att växa i takt med att värnpliktskullarna växer.

Plikträdet håller med SkyddC om de tre punkter som plutonchefen listar, tillsammans med det som Försvarshälsan uttrycker om ryggsäck och skyddsväst. Gemensamma nämnare mellan pluton, Försvarshälsa och majoriteten av Sveriges GU-förband är känga 90.

Attityder

Det finns en mycket god attityd och sammanhållning på förbandet. Ett litet förband som är i stort behov av personal gör att de värnpliktiga ses som framtida kollegor och behandlas därefter; något som är mycket uppskattat av de värnpliktiga.

Skyldigheter & rättigheter

Värnpliktsrådet frågar C SkyddC om de har informerat de värnpliktiga om deras rättigheter och skyldigheter. SkyddC har som nämnt ovan ingen rekryteringshandläggare som annars är en lämplig befattning till just detta uppdrag. Översten konstaterar att det är bra att vi tar upp frågan men att man inte gjort det. Det man har varit noggrann med är att berätta varför värnplikten infördes och dess syfte. Plikträdet förmedlar vikten av att informera sina värnpliktiga om deras rättigheter och skyldigheter, för att minska stress och ökad god stämning.

Boende

Klassiska logement. Stort plus att de värnpliktiga har sina civilskåp på logementet. Toalett och duschutrymmen är nyrenoverade, fräscha och håller en hög standard. Tillgång till torkrum finns i korridoren. I anslutning till soldathemmet har de värnpliktiga även tillgång till kök med kyl. Köket ska inredas med bord inom kort.

Fritid

Uppehållsrum

Finns inget. Är ersatt med ett soldathem.

Soldathemmet

Soldathemmet är litet, ligger i de värnpliktigas korridor och fyller mer funktionen av ett dagrum. De har tv, internet, soffor, tidning, böcker och sällskapspel. Utrymmet är i minsta laget, eftersom det är delat med hemvärnsplutonen som tillhör Norrlandsregementet. Om man ska sitta bekvämt får knappt hälften av de värnpliktiga plats i umgängesrummet. Tillgång till köket är ett plus. Det ska inom kort inredas med bord och stolar, vilket är fördelaktigt för då kan det utrymmet också nyttjas som umgängesrum.

Pliktrådet tillsammans med de värnpliktiga, soldathemsföreståndaren samt chefer vid SkyddC önskar ett mer utvecklat soldathem. Det är önskvärt att soldathemmet ligger i en annan byggnad och har ett större utbud av fritidsaktiviteter och rum. Det ska dock sägas att man har gjort något bra med de förutsättningar som man har.

Information och mönstring

Befattningsinformation

De värnpliktiga uttrycker ett missnöje kring information om sin utbildning. På grund av den mycket specifika utbildningen så var det inte så många som visste vad deras befattning egentligen skulle innebära och flertalet uttrycker att de tror sig passa bättre i en av de andra befattningarna som förbundet har att erbjuda. Detta är tyvärr vanligt förekommande; den information som man kommer i kontakt med innan mönstring och på TRM är inte tillräcklig. I många fall är personalen på TRM rent av okunniga och berättar om befattningar de inte kan någonting om. Detta är ett område som Pliktrådet arbetar aktivt med.

Medinflytande

Förbundet har ingen utsedd LMA, rekrythandläggare eller PV-konsulent. Detta beror till viss del på att man är ett litet förband och det inte finns resurser till allt. C SkyddC var dock noga med att förklara att alla funktioner ändå ska vara representerade.

Plutonen och kompaniet har förtroendemän: en förtroendeman plus en ersättare och två kvinnliga representanter. Man har valt att inte kalla det för NOAK, men man använder samma koncept och upplever det positivt. Det är en kvinnlig sergeant på kompaniet som ansvarar för mötena. När det kvinnliga nätverket har möten så har samtidigt killarna ett möte tillsammans.

SkyddC saknar skyddsassistenter och har inte utbildat de förtroendevalda. Detta beror på att förbundet anser att det ska vara centralt styrt hur det ska gå till. Det finns heller inte någon på förbundet som har ansvar för att genomföra dessa utbildningar eftersom man inte har någon LMA, rekrythandläggare eller PV-konsulent. Pliktrådet anser, liksom förbundet, att det råder en brist av central styrning, men anser ändå att utbildning av de förtroendevalda måste genomföras för att medinflytandet ska fylla sin funktion och sitt syfte. Förbundet måste också utse någon till LMA som ansvarar för att medinflytandet går rätt till. LMA ansvarar för att förbundet röstar fram förtroendepersoner, NVK-representanter och skyddsassistenter till samtliga plutoner och kompani. Slutligen ska alla tre roller få utbildning i sina uppdrag.

Diskussion

Att man inte har en psykolog på förbandet är mycket problematiskt. Det är positivt att man kan samarbeta med Försvårshälsan i Boden men det är inte en hållbar lösning. Psykisk hälsa är en av Pliktrådets och Sveriges värnpliktigas prioriterade frågor och en psykolog samt ett starkt samarbete kring psykisk hälsa på förbandet är en förutsättning för att nå de mål vi har. I och med ökande värnpliktskullar på samtliga förband kommer behovet inte att bli mindre, det kommer att öka. Pliktrådet vill att förbandet arbetar för att få en psykolog på plats.

Under dagen förstod vi att det ska anställas en PV-konsulent och att den befattningen på SkyddC även kommer att inneha rollen som rekrythandläggare. Pliktrådet anser att rollen som rekrythandläggare bör läggas som en separat tjänst på annan individ, för att de värnpliktiga ska ha någon att vända sig till gällande deras rättigheter och skyldigheter. Pliktrådet frågar sig om kombinationen PV-konsulent och rekrythandläggare kan bli problematiskt på samma sätt som när en rekrythandläggare får tillikauppgift LMA. Som rekrythandläggare har man till uppgift att stödja förbandet i fall av granskningsnämnd och som PV-konsulent och LMA ska man fungera som stöd till enskild värnpliktig. Med erfarenhet från andra förband har vi sett att detta kan ställa till det och rekrythandläggarna uttrycker det som problematiskt.

På grund av personalbrist på förbandet och avsaknad av flertalet roller så har medinflytandet fallerat. De värnpliktiga har inte fått någon utbildning och man har på förbandet inte utsett några skyddsassistenter. Rådet har förståelse för förbandets begränsade resurser men SkyddC måste tilldela någon rollen som LMA. Denna person ska ansvara för att medinflytandet fungerar, vara förbandets kontakt med Pliktrådet samt se till att de förtroendevalda har den kunskap de behöver för att kunna genomföra sina uppdrag. Vid nästa inryck ska samtliga förtroenderoller, förtroendepersoner, NVK-representanter och skyddsassistenter utbildas i så nära anslutning till inryck och val som möjligt.

Avslutning

Det finns ett stort engagemang och intresse för de värnpliktiga på SkyddC. Förbundet delar med sig av flera problemställningar, åsikter och förslag på förbättringar av GU-utbildningen under besöket. Pliktrådet hoppas att man delar dessa idéer även via linjeorganisationen och på förbundet. Förbundet visar på ett engagemang för värnpliktiga och värnpliktsutbildningen, det värderar Pliktrådet och Sveriges värnpliktiga högt.

Pliktrådet hoppas att vi med denna rapport har förmedlat våra intryck på ett konstruktivt sätt. Vi upplevde besöket positivt, vi blev mycket väl mottagna och förbundet präglas av ett transparent och samarbetsvilligt klimat. Vi har förhoppningar om, och ser fram emot, ett fortsatt gott samarbete mellan Pliktrådet och Totalförsvarets skyddscentrum.

Tack för det givande besöket,

Lisa Holmqvist

Arbetsmiljö- och säkerhetsansvarig

Joel Kihlbert

Medinflytande- och förbandsbesöksansvarig